

Reel sektör temsilcileri kamu bankaları genel müdürlerine böyle seslendi:

KREDİ BULAMIYORUZ BULUNCA MALİYETİ AĞIR OLUYOR

Finansman konusunda yaşanan sorunların kritik bir noktaya geldiğini belirten **TOBB Başkanı** Hisarcıklıoğlu, kamu bankalarının "İşin feda kısmını reel sektöre kâr kısmını kendilerine" ayırmadan hareket etmeleri gerektiğini vurguladı

TBB Başkanı Çakar, zirvede reel sektör temsilcilerine kredilere ilişkin geniş bir sunum yaptı.

Sanayiciyi zorlayan
kredi faizleri

% 29.74

Ortalama ticari kredi
faizi 4 yılın zirvesinde.

% 40-45

Spot ticari kredi
faizleri yüzde 40-
45'ler seviyesinde.

% 47-55

Rotatif ticari kredilerde
yüzde 55'lere ulaşan
faizler söz konusu.

Mevduatlar döviz krediler TL olunca dengesizlik yaşanıyor

■ **TÜRKİYE** Bankalar Birliği (TBB) Başkanı olan Ziraat Bankası Genel Müdürü Alpaslan Çakar yaptığı sunumda bankacılık sektöründeki ticari kredileri önceki yıllara karşılaştırarak tutardaki yükselişleri sundu. Çakar, ana sorunun yabancı para cinsinden mevduatın fazla olmasına rağmen TL kredi talebinin yüksekliğinden kaynaklandığını söyledi.

Çakar, "5,3 trilyon kredinin 141 milyar doları yabancı para cinsinden. Kaynak tarafında ise TL kaynak yüzde 43 düzeyinde. Kredilerin yüzde 60 kusura TL cinsinden. Burada bir çelişki var. Bu durumda ben ne yapıyorum. Merkez Bankası'na gidip swap yapıyorum, TL alıp kredi veriyorum. Bu bir maliyet. Yabancı para mevduatın arttığı, TL kredinin ve talebinin arttığı bir durum, sıkıntılı bir durum" diye konuştu. Yabancı para kredi talebinin ciddi oranda gerilediğini belirten Çakar, "Bu sene yabancı para kredilerin 14 milyar dolar azaldığını görüyoruz. TL kredi talebi çok arttı ve kur üzerinde baskı yarattı" dedi.

Şahap
Kavcıoğlu

Kredi tartışması Kavcıoğlu ile başladı

■ **MERKEZ** Bankası Başkanı Şahap Kavcıoğlu'nun da katıldığı 30 Temmuz'da yapılan **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** Meclis toplantısında ana gündem finansmana erişim sorunu oldu. **İSO Başkanı Erdal Bahçivan**, **sanayiciyi** kredi alıp stokçuluk yapmakla suçlayan Kavcıoğlu'na tepki göstererek "Kendisini en-

lasyondan korumak için stok yapmış **sanayiciyi** bu kapsama sokarsanız bu tehlikeli bir bakış açısına dönüşür" dedi. **Sanayicilerle** yaşanan sert tartışmanın ardından, Kavcıoğlu bu kez 2 Ağustos'ta **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği**'nde reel sektör temsilcileri ile bir araya geldi. Kavcıoğlu'nun "stokçulukla" ilgili sözlerinin yanlış anlaşıldığını ifade ettiği belirtildi. **Sanayiciler** ise yine finansman sorununu gündeme getirerek çözüm istedi.

İş dünyasının kredi isyanı büyüyor. Kamu bankalarının genel müdürleri, reel sektör temsilcileri dün **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği**'nde (**TOBB**) düzenlenen Finansmana Erişim İstişare Toplantısı'nda bir araya geldi. Toplantının açılışında konuşan **TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu**, "Firmalarımız bankalardan talep ettikleri kredileri alamıyorlar, alanlara ise çok yüksek faiz oranları uygulandığı görülmüyor" dedi. Toplantıya, Türkiye Bankalar Birliği Başkanı ve Ziraat Bankası Genel Müdürü Alpaslan Çakar yanı sıra, Halk Bankası Genel Müdürü Osman Arslan ile Vakıfbank Genel Müdürü Abdi Serdar Üstünsalih katıldı.

FEDA BİZE, KÂR SİZE OLMASIN

TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu yaptığı açılış konuşmasında, ekonomiyi büyütebilmek için, firmaların uygun koşullarla finansmana erişimlerinin sağlanması gerektiğine dikkat çekerek, "Ancak, son dönemde, bu durum zorlaşmış, her il ve ilçemizde bu yönde gelen şikâyetler artmıştır. En büyük sıkıntıyı da; finansa en çok duyarlı olan, küçük ve orta ölçekli işletmelerimiz yaşamıştır. Kredi faizlerindeki yükselişin yanı sıra, kredi limitlerinin yetersiz kaldığı ve kullanımda sıkıntılar yaşandığı iletilmektedir" dedi. Firmaların bankalardan talep ettikleri kredileri alamadıklarını alanlara çok yüksek faiz oranları uygulandığının görüldüğünü aktaran Hisarcıklıoğlu'nun, "Bankalarımızdan da işin feda kısmını reel sektöre kâr kısmını kendilerine ayırmadan, bu bilinçle davranmalarını arzu ediyoruz" sözleri dikkat çekti.

Ne istediniz de vermedik?

Merkez Bankası Başkanı Kavcoğlu'nun iki hafta önce **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** toplantısındaki sözleri ekonominin gündeminde oluşturdular.

Önce Kavcoğlu'nun toplantıdaki bazı sözlerini alıntılayalım.

"Kavcoğlu, 24 Şubat'tan bugüne şirketlerin ucuz kredi çekip 55 milyar dolarlık döviz aldıklarını tespit ettiklerini söyledi.

"Kamu bankaları ortalama %15,8 faizle 500 milyar TL kredi verdi. Bu kredilerle gidip döviz aldınız, hopyosun listesi var, listede **İSO** üyeleri de var. Hiem ucuz kredi alayım hem döviz alayım olmaz."

Bir **sanayicinin** "Banka kredi için %36 faiz istiyor" demesi üzerine Kavcoğlu "Alma abi alma" dedi ve "Özel bankalardan %22'nin üzerinde faizle kredi kullanmayın" ifadelerini kullandı."

ALTA KALANIN CANI ÇIKSIN

TCMB'nin yasayla belirlenen görevi fiyat istikrarını sağlamak. Bunu başarmak için de araç bağımsızlığa sahip. Yasasından gelen bu güçle de tüm faizlerin belirleyicisi konumunda.

Görevi fiyat istikrarını sağlamak olan ve faizleri buna göre belirlemesi gereken TCMB Başkanı, şirketleri ucuz kredi kullanıp sonra döviz almakla suçluyor.

Başkan, toplantıda malını maliyetinin çok altında satan esnaf gibi yakınmış. Yapdığı ticarettin bu kadar zarar ederken müşterilerinin hâlâ şikâyetçi olması ağrına gitmiş. Tabii aslında zarar eden ne kendisi ne de hükümet. Bu sürdürülemez dengeyin asıl zarar edenleri "ucuz" krediye ulaşımı olmayan ve dünyanın altını en yüksek enflasyonu altında ezilen milyonlarca vatandaş.

Onların kaybettilerini şimdiki kazanan iki kesim var. İlk TCMB'den %14 faizle 1 trilyon TL borçlanma yapan bankalar. Bankaların portföylerindeki enflasyonu endeksli tahvilin geri dönüş yıllık %80'e ulaşırken %14 ile borçlanma imkanı kârlılıklarını sekiş katna çıkardı.

Kazanan ikinci kesim ise Kavcoğlu'nun "Kamu bankaları ortalama %15,8 ile 500 milyar TL kredi verdi" diyerek yakındığı iş dünyası. Gerçekten de bu yılın ilk yedi ayında Türk lirasını cinsi ticaretler 1,85 trilyon TL den 2,75 trilyon TL'ye yükseldi.

Tutar olarak 900 milyar TL'yi, oransal olarak %50'yi bulan bu artış, yılın ilk yedi ayında çok büyük bir parasal genişleme olduğunu gösteriyor. Genişleyen TL kredisi tutan olan 900 milyar TL ise ortalama kur ile yaklaşık 55 milyar dolar etmekte. Bu da TCMB Başkanı'nun **sanayicilerin** satın aldığı iddia ettiği döviz miktarı ile örtüşüyor. Yılın sadece ilk yedi ayında oluşan üretici enflasyonu %70, tüketici enflasyonu ise %45 oldu. İş dünyası da ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatlarını bu oranda artırdı. Bunların yanında kamu bankalarının sağlanan yıllık %15,8 maliyetli kaynak ne-redeyse bedava kalyor. Bu verilere bakınca TCMB Başkanı'nun toplantıda söylediği gibi iş dünyasına vatandaşların kesesinden çok büyük bir kaynak transferi yapıldığı görülüyor. Başkan "Ne istediniz de vermedik?" diye sorsaydı haklıydı.

Peki iş dünyası enflasyonun çok altında krediyi talep kârlılığını artırmak, bankalar %14 ile borçlandığı parayı %80'lik tahville yatırıp karlarını katlarken, TCMB Başkanı da bu tatlı düzenin farkında olduğunu açıkça söyleyen, tartışma neden çıktı?

Sorun sadece 55 milyar dolar döviz talebiyle sınırlı olsaydı birkaç yatırımcı söz ile uşlaşma sağlanır, gündeme de bu kadar düşmezdi.

HER ŞEY BİTİMİŞTİR ARTIK YOLUMUZ AYRILYOR

Oysa artık iki taraf için de sorun bambaşka. İş dünyası ve bankalar açısından sorun, kârlılıklarını katlayan bu tatlı düzenin Mayıs ayından itibaren tahvilleşmeye başlaması. Son yapılan BDDK ve TCMB düzenlemeleriyle kredi faizleri yükseliyor.

Kerim Rota

Gelecek Partisi Ekonomi Politikaları Başkanı Kerim Rota "TCMB politika faizini enflasyonun yüzde 65 altında tutmakta ısrar ediyor. Bu politikalar nedeniyle TL kredisi kullanmak için muhteşem, tasarruf etmek içinse felaket bir para haline geldi" uyarısında bulunuyor.

TCMB Başkanı da bunu toplantıda net bir şekilde söyledi. Gelen bir soruya cevap verirken "Onun için kredileri durdurduk" dedi. Aşağıda TCMB faizi ile ticari kredi faizleri arasındaki son dönemlerdeki farklılaşmayı görebilirsiniz.

Bankalar da yeni düzenlemelele artık %14 ile TCMB'den borçlandıktan parayı enflasyonu endeksli tahvillere yatırmak hale geldiler. Onlar da artık almaya hiç de gönlüleri olmayan 5 ve 10 yıllık tahvilleri almak zorundalar.

İş dünyası son bir yılda %15'lerden %100'lere gelen enflasyona rağmen düşük kredi faizleri ile kârlılığını hızla artırdı. Enflasyonun yükselmesi nedeniyle erkene çekilen iç talep nedeniyle de ciroları arttı.

Bu dönemde hiçbir meslek örgütü iş dünyasına ne-redeyse patlatan bu politikalara karşı net bir duruş göstermedi. Gündemde hep kredi faizlerini ve döviz kurunu tuttular. Şimdi hesapı geri ödeme zamanının geldiğini anladılar. Hem kredi faizleri yükseliyor hem de iç talep düşüyor. %14'ü varan üretici enflasyonu nedeniyle değer kaybeden TL'ye rağmen ihracattaki rekabetçilikleri de azalıyor. Enflasyonun kısa vadeli kazançları oldular ancak uzun vadeli kaybettiler olacaklarını da anladılar. Toplantıda tansiyonun yükselmesine bir nedeni bu.

KREDİ FAİZLERİNİ SARAYA İLK KİM ŞİKAYET EDECEK?

TCMB açısından sorun işe ihracatçıların dövizinin %40'ını TCMB'ye bozdurma zorunluluğuna rağmen hâlâ rezerv kaybetmesi. TCMB politika faizini enflasyonun %65 altında tutmakta ısrar ediyor. Bu politikalar nedeniyle Türk lirası kredi kullanmak için muhteşem, tasarruf etmek içinse felaket bir para haline geldi. Tasarrufların hâlâ Türk lirasında değerlendirilmediği varlıklarını iş dünyasına armağan ediyorlar denebilir.

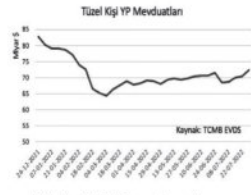
İlk yedi ayda kasasına gelen her dövizi satmaktan başı dönen TCMB Başkanı, KKM artık doğrudan geldiğinden faizler yükselmezse çok daha fazla rezerv kaybedeceğimi gayet iyi biliyor. Emir kulu olduğu için bu döngünün yaratılmasına bir şey söyleyemez.

medijinden hırsını döviz alan **sanayiciden** çıkarmaya çalışıyor.

Kredi faizlerinin, kendinin de içinde bulunduğru kurumlarda yapılan düzenlemelerle yükseldiğini gayet iyi bilmesine rağmen, zindinde sonunda iş dünyasının yüksek faiz şikâyetinin Cumhurbaşkanı'nun ulaşacağını biliyor. Bu nedenle %22'nin üzerinde faizle kredi kullanmayın" tavsiyesi veriyor. %22 kredi faizini Cumhurbaşkanı'na bir şekilde açıklayabilir ancak %40-%50'yi asla anlatmaz. Bu dengeyi sürdürülemez olduğunu herkes gibi o da biliyor, ancak önemli olan seçimleri kadar büyük bir kaza yapmadan mevcut pozisyonlarını koruyabilmek. Toplantının tansiyonunun yükselmesinin önemli bir nedeni de bu.

55 MİLYAR DOLAR NEREYE GİTTİ?

İş dünyası gerçekten aldığı kredi ile döviz satın aldı mı? Bunu anlamak için şirketlerin bankalardaki döviz hesaplarının gelişimine bakmak yeterli.

Şirketlerin döviz hesapları yılbaşında 80 milyar dolar iken bugün 73 milyar dolar. Şirketlerin döviz varlıkları, buradan artmayacağı azalmış bile. Peki bu döviz olmadı mı, yani TCMB Başkanı'nun verileri bilmediğini mi gösterir? Bu sorunun cevabı hayır. Şirketler aldıkları döviz ile dış borçlarını ve ithal belidellerini ödediler. TCMB Başkanı'nun **sanayicilerin** stokçulukla suçlanması da bundan. Şirketlerin stoklarını olağın dışında arttırmak döviz rezervini hammadde olarak şikâyet ediyor. Ancak stokların gerçekten artmadığını konusuna da tartışmalı. Haluk Burtinçek'in Gazete Oksijen'deki yazısı konuya ışık tutuyor.

BİLİNENLER VE BİLİNMİYENLER

TCMB Başkanı sattığı döviz miktarını gayet iyi biliyor. Bankaların yılın ilk yarısında dağıttıkları kredilerin iş dünyasına ne-redeyse hiybe ödendüğünün de farkında.

Ancak şirketlerin, tüketicilerin ve tasarruf sahiplerinin %65 negatif faiz ortamında kendilerini korumak için nasıl davranacakları konusunda hiçbir şey bilmediği veya bilmiyor gibi görünmeyi tercih ettiği kesin.

Hiçbir iş insanı %15 ile kullandığı krediyi hükümetin beceriksiz politikaları nedeniyle bir yılda %100 artacağı bildiği hammadde yerine TL mevduata yatırmaz. Hiçbir tasarruf sahibi alın teriyle elde ettiği birikimini kredi kullanmaya hibe etmek için Türk lirasında tutmak istemez. Bunları bilerek için TCMB başkanı olmaya gerek yok. Ev bütesinin idare eden herhangi biri, hızla artan fiyatları karşı tüm harcamalarını maşına alır almaz yapmayı bilir. Sabit geliri bir çalışan, ihtiyaç olmasa bile kredi kartına aylık %1,80 den borçlanıp kalmasını maşına enflasyon farkını almaya ödemeyi bilir.

Toplantının manşeti bir **sanayicinin** "Banka kredi için %36 faiz istiyor" demesi üzerine Kavcoğlu'nun "Alma abi alma" cevabıydı. Bunu söyleyen TCMB Başkanı, kendi kurumunun kendini imzasıyla Eylül 2021'de yayınladığı "Sektör Bilanço" raporuna mutamelem kapsuğu bile açmaması, 2009 yılından bu yana yayınlanan rapora göz gezdirmiş olsaydı, Türkiye'de operasyonel işletme sermayesi ihtiyacının satışların %15'ine, toplam borçların ise %56'sına ulaştığını gördü. Üstelik son rapor 2020 yılına ait. Bu kadar enflasyonist bir ortamda bu oranların çok daha yukarı çıkması olması çok muhtemel.

"Alma abi alma" dediği **sanayicinin** işletme sermayesi ihtiyacı her gün artarken, bankalardaki limiti artık artıyor. **Sanayici** bulup buluşturup şirkete özkaynak koysa, bu enflasyonist ortamda koyacağı sermayeyi devletin vergi olarak üç sene içinde alacağını biliyor. Dolayısıyla iş dünyası için kredi anlamak aslında üretmek demek.

OYUNCULARI TEBRİK EDERİM ÇOK GÜZEL OYNAMIŞLAR

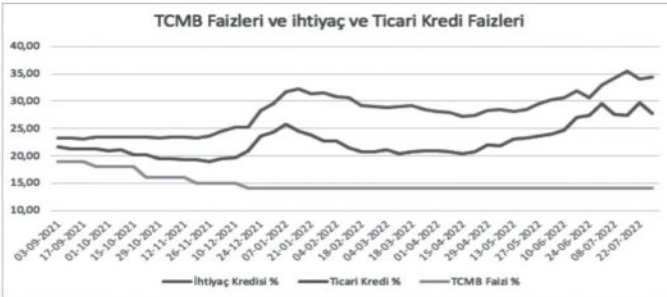
Maşanın her iki tarafında da kısa vadeli kazanımları kaybetmemek adına oturanlar sonuçta enflasyon dışında her şeyi konuştular.

Oysa enflasyonun kazananı olmaz. Kısa vadede kazandığını zammeciler o kazanımlarını mistiyle geri öderler. Kimi parasıyla geri öder, kimi koltoğu ve varsa itibarıyla.

K.
KIMDIR

KERİM ROTA

1964 Bekiko doğumlu olan Rota, lisans eğitimini ise Gazi Üniversitesi İhsat Mühendisliği bölümünde tamamladı. Yüksek Lisans, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde İşletme dalında yaptı. Bankacılık ve Finans alanında 29 yıllık iş deneyimi bulunan Kerim Rota, çeşitli özel sektör bankalarında Hazine Nedens Sorumlusu Genel Müdür Yardımcılığı ve Genel Müdür Vekilliği görevlerinde bulundu. Son olarak özel bir banka da Hazine, Uluslararası Bankacılık ve Ekonomik Araştırmalar İştiraklerinde Sorumluluğunu üstlenen Rota, aynı zamanda yurtiçi ve yurtdışı finansal kuruluşlarda Yönetim Kurulu Başkanı ve üyesi olarak görev aldı. Para Yöneticileri Derneğinin başkanlığını 7 sene yaptı. Sivri başlımın tarifi hakkında Yönetim Kurulu Üyeliği görevinde bulundu. İngiltere bilan Kerim Rota, Gelecek Partisi Kurulunun Arama ve Üyesi olarak görev yapıyor.

Bankalar çok mu kârlı?

360°
ekonomik
konjonktür

Talip Aktaş
talip.aktas@dunya.com

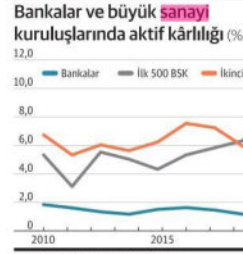
Bankaların bu yıla ilişkin kârları, ekonomi gündemindeki önemli konu başlıklarından birini oluşturdu. 6 aylık dönem kârındaki artışın yüzde 400'ü aşması medyada manşetlere taşınırken, **sanayicilerden** şikayete karışık sitem mesajları yağdı. **Sanayicinin** krediye erişiminde sıkıntının büyüdüğü görülüyor. Peki rekor kâr ve kârlılık konusunda bankaların bilanço verileri ne diyor? Özeti itibarıyla tablo şöyle:

■ **Faiz gelir-giderleri:** Bankacılık sektörünün (katılım bankaları dahil) ilk 6 aylık dönem toplam faiz gelirleri 538,4 milyar lira. Bu rakamın 330,3 milyar liralık bömümü faiz gelirinden oluşuyor. Faiz gideri 166,9 milyar lira, net faiz geliri ise 163,4 milyar lira olmuş.

■ **Net faiz marjı:** Bankalar,

faizi düşük tutma politikasında ısrar edilen bir dönemde faizden oldukça iyi kazanmış. Faiz gelirlerinin faiz getirili aktiflere oranını ifade eden net faiz marjı yüzde 5,5 düzeyine çıkmış. Bu oran, ilk 6 aylık dönemler itibarıyla son 10 yıllık ortalamamın (yüzde 4,8) üzerinde ve kârlılığın yüzde 3,93'le oldukça düşük düzeyde kaldığı 2021 yılına önemli bir artışa işaret ediyor.

■ **Kâr:** Net kâr, net faiz gelirinin biraz üzerinde; 169,1 milyar lira. Bu rakam, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 400'ün üzerinde bir artışa işaret ediyor. Faiz dışı gelirlerde ve özellikle de kambiyo kârlarında da önemli artışlar var. Geçen yılın ilk yarısında 30 milyar lira, yılın tamamında ise 59,5 milyar lira kambiyo zararı yazan bankalar,

*Haziran ayı itibarıyla yıllıklandırılmış

bu yılın ilk 6 ayında döviz işlemlerinden 32,1 milyar lira ile rekor kâr elde etmiş.

■ **Kârlılık rasyoları:** Bankacılık sektörü uzunca bir dönemdir, düşük kârlılık rasyolarıyla çalışıyor. 10 yıllık ortalamalarda aktif kârlılığı yüzde 1,58, özkaynak kârlılığı ise yüzde 15,2 düzeyinde gerçekleşmiş. Haziran 2022 itibarıyla yıllıklandırılmış olarak ise aktif kârlılığının 1,87'ye, özkaynak kârlılığının da yüzde 28,94'e çıktığı görülüyor. Özkaynak kârlılığı, 10 yıllık

ortalamanın neredeyse iki katına ulaşmış.

■ **Bankalarda ve sanayide kârlılık:** Peki, bu oranlar bankaların yüksek kârlarından şikayetçi olan **sanayi** kuruluşlarında ne düzeyde? Bankaların rekor kâr ve kâr artışı sağladıkları tartışmasız. Ancak buna rağmen ulaştıkları kârlılık oranları, büyük **sanayi** kuruluşlarının hala gerisinde. Dönemler aynı olmasa da kıyaslama bir fikri rverebilir. Bankaların Haziran 2022

itibarıyla yıllıklandırılmış aktif kârlılık oranı yüzde 1,87 iken, **İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO)** açıkladığı Türkiye'nin 500 Büyük **Sanayi** Kuruluşu'nun aktif kârlılığı geçen yıl yüzde 10,3 olmuş. Bu oran ikinci 500'de ise yüzde 9,7. Özkaynak kârlılığında da oranlar şöyle: Bankalarda yüzde 28,9, ilk 500'de yüzde 35,2, ikinci 500'de yüzde 25,7. **Sanayicinin** finansman sıkıntısında sorunu bankaların "yüksek" kârlarında aramak ne ölçüde doğru? Tartışmalı...

ISO İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşunu Açıkladı

İstanbul Sanayi Odası "Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2021" Araştırması'nın Sonuçlarını Açıkladı

İstanbul Sanayi Odası (ISO), Mayıs ayında açıkladığı "ISO Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2021" araştırmasının ardından, daha çok KOBİ niteliğindeki kuruluşları kapsayan "ISO Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2021" araştırmasının sonuçlarını da açıkladı.

2021 yılı Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu (ISO İkinci 500) araştırması, her yıl olduğu gibi bu yıl da KOBİlerin mevcut durumu ve geleceği açısından önemli sonuçlar ortaya koydu.

İstanbul Sanayi Odası tarafından yapılan açıklamaya göre 2021 yılında ISO İkinci 500'ün üretimden net satışları yüzde 77,5 oranında artarak 191,1 milyar TL'den 339,2 milyar TL'ye yükseldi.

ISO İkinci 500'ün üretimden net satışları, 2019 yılındaki yüzde 14,2'lik nispi yavaşlamanın ardından pandeminin yaşandığı 2020 yılında yüzde 21,7 ile güçlü bir artış göstermişti. 2021 yılında ise iç ve dış talepteki toparlanmanın yanı sıra enflasyon ve döviz kurlarındaki artışın da etkisiyle ISO İkinci 500'ün üretimden satışları yüzde 77,5'lik artışla önemli ölçüde hızlandı.

Geçmiş dönemlerle kıyaslandığında, ISO İkinci 500'ün üretimden satışlarında bundan daha yüksek oranlı artışın serinin başladığı 1997 yılından bu yana sadece 1998 yılında gerçekleştiği görülüyor. Yüksek enflasyonun yaşandığı söz konusu yılda ISO İkinci 500'ün üretimden satışlarındaki artış yüzde 79,3 ile biraz daha yüksek gerçekleşmişti.

ISO İkinci 500'ün üretimden net satışlarındaki değişimler, yıl sonu TÜFE enflasyonundan arındırılarak incelendiğinde; 2021 yılında yüzde 30,4 ile oldukça güçlü bir reel artış yaşandığı görüldü. Bu artış, pek çok değişimin yaşandığı 2021 yılında dahi KOBİlerin esnek yapılarıyla üretim ve pazarlama faaliyetlerini başarı ile sürdürdüğünü ortaya koydu.

Reel değişimler hesaplanırken son yıllarda olduğu gibi yine yıl sonu TÜFE enflasyonu kullanıldı. Ancak 2021 sonunda TÜFE enflasyonu yüzde 36,08 iken ÜFE enflasyonu yüzde 79,89 düzeyinde idi. Dolayısıyla üretici fiyatlarının çok daha hızlı arttığı ve aradaki makasın rekor düzeyde açıldığını da akılda tutmakta yarar var.

ISO İkinci 500'ün en büyük üç şirketi

Üretimden net satışlar baz alınarak yapılan ISO İkinci 500'ün 2021 yılı sıralamasına bakıldığında; Ege Seramik 980,1 milyon TL ile ilk sırayı aldı. Onu çok küçük bir farkla 979,8 milyon TL ile Kozlu Gıda takip ederken Kangal Termik Santral 979,7 milyon TL ile üçüncü oldu.

ISO İkinci 500'ün bu yılki listesine 137 yeni sanayi kuruluşu girdi. Bunlardan 57 tanesi ISO 500'den ISO İkinci 500'e düşen şirketlerden oluştu. Listeye geçen seneki ISO 1000 dışından giren yeni firma sayısı 80 olurken 2020 yılının ISO İkinci 500 listesinden ISO 500'e çıkan firma sayısı ise 39 olarak gerçekleşti.

2020 yılında 578,9 milyon TL ile 251,6 milyon TL bandında üretimden net satış yapan şirketler ISO İkinci 500 sıralamasında yer alırken 2021 sonuçlarına göre bu bant 980,1 milyon TL ile 444,2 milyon TL arasında oluştu.

Türkiye'nin daha küçük ve orta ölçekli sanayi yapısını ortaya koyan ISO İkinci 500'ün sonuçlarına bakıldığında, pandeminin ardından yaşanan hızlı toparlanmaya yükselen enflasyonun eşlik ettiği 2021 yılında bazı göstergelerde oldukça parlak sonuçlar elde edilirken bazı göstergelerde arzu edilen seviyenin altında kaldığı görüldü.

Bu bağlamda, ISO İkinci 500'ün gelecek adına tedirgin edici en dikkat çeken göstergeleri, hiç kuşkusuz borç yapısını gösteren yukarıdaki tabloda ortaya çıkıyor. Verilere bakıldığında borçlanma önemli ölçüde hızlanırken borçlanmanın vade yapısının da kısaldığı görülüyor.

2021 yılında mali borçlar yüzde 75,9 oranında artarken geçmiş yıllardan farklı olarak diğer borçlardaki artış yüzde 102

ile daha yüksek gerçekleşti. Böylece mali borçların toplam borçlar içindeki payı yüzde 57,6'dan yüzde 54,2'ye inerken, diğer borçların payı yüzde 42,4'ten yüzde 45,8'e yükseldi. Başka bir deyişle faaliyetlerin finansmanında ve artan işletme sermayesi ihtiyacının karşılanmasında ticari borçlar çok daha fazla kullanıldı.

Borçların vadelerine göre gelişiminde ise kısa vadeli mali borçlardaki artış yüzde 96,7 oldu ve uzun vadeli mali borçlardaki yüzde 59,1'lik artışın üzerinde gerçekleşti. Mali borçlara göre daha yüksek artış gösteren diğer borçlar içerisinde ise kısa vadeli borçların payı yüzde 91,3 ile yüksek seviyesini korudu.

Bu verilere bakıldığında şunu net bir şekilde söylemek mümkün: ISO İkinci 500'de işletme faaliyetleri giderek daha fazla borçlanma ağırlıklı olarak finanse edilirken borcun vade yapısında da gözle görülür bir kısalma söz konusu. Bunların yanı sıra 2021'de sanayicilerin bankalara olan borçlarından çok daha büyük bir hızla başka firmalara olan borçlarının artması da yeni bir durum olarak dikkat çekiyor.

Finansman koşullarının sıkılaştığı ve kredi imkanlarının daraldığı bugünlerde, sanayicilerimizin içinde bulunduğu bu durum, zincirleme reaksiyon halinde gelişebilecek ödeme risklerine işaret etmesi bakımından endişe yaratıyor.

ISO İkinci 500'ün mali borçlarındaki gelişmeler incelendiğinde de kısa vadeli kaynakların yeniden ön plana çıktığı görülüyor. 2020 yılında yüzde 44,7 olan kısa vadeli mali borçların toplam mali borçlar içindeki payının, beş yıl aradan sonra yeniden yüzde 50'ye yükselmesi dikkat çekiyor.

Bu tablonun arkasında, başta ihracatçı sanayicilerimiz olmak üzere, şirketlerin en önemli finansal destekçisi olan Türk Eximbank'ın uzun vadeli kredi kaynaklarına erişimde son dönemlerde yaşanan ciddi sorunların da etkili olduğu biliniyor.

ISO İkinci 500'ün dikkat çeken bir başka göstergesi de teknoloji yoğunluklarına göre yarattıkları katma değer dağılımı. Bu verilere bakıldığında; en yüksek payı yüzde 47,8 ile yine düşük

teknoloji yoğunluklu sanayiler alırken bu grubun payının geçen yıla göre 1,4 puan artması dikkat çekiyor.

Benzer şekilde orta-düşük teknolojilerin payının ise 0,1 puan artarak yüzde 24,2'ye yükseldiği görülüyor. ISO İkinci 500'de orta-yüksek teknolojilerin payının 2,4 puan düşerek yüzde 24,5'e gerilemesi KOBİ'lerimizin bu alanda önemli bir eşiği aşmakta zorlandığını ortaya koyuyor.

Diğer taraftan yüksek teknolojilerin payının yüzde 2,6'dan yüzde 3,5'e çıkması da dikkat çekiyor. Yüksek teknolojilerin payındaki artış umut verici olsa da sanayimizin yüksek teknolojiye geçiş ihtiyacı son derece açık ve maalesef ölçüm yapılan son 9 yılda da önemli bir değişim söz konusu değil.

2021 yılında iktisadi ve sosyal faaliyetlere geri dönüş ve ekonomilerdeki hızlı toparlanmaya bağlı olarak küresel ticarete önemli bir büyüme yaşandı. Dünya ticaretindeki bu büyüme, Türkiye'nin ihracatını pozitif etkilerken küresel tedarik zincirlerindeki değişim de ülkemize yönelik önemli bir ilave tedarik talebi yarattı. Bütün bu gelişmelerin etkisiyle 2021 yılında Türkiye'nin toplam ihracat artışı yüzde 32,8, sanayi ihracat artışı yüzde 33,2 ile birbirine oldukça yakın gerçekleşti.

Aynı yılda ISO İkinci 500'ün ihracatı yüzde 35,4 oranında artarak 13,5 milyar dolar ile rekor seviyeye ulaştı. Böylece ISO İkinci 500'ün Türkiye toplam ihracatı içindeki payı yüzde 6, sanayi ihracatı içindeki payı ise yüzde 6,2 oldu ve her iki oran da 2020 yılına göre 0,1 puan artış kaydetti.

Sayfa 14'ün devamı

Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-
2021 Yılı'nın 10 Büyük Sanayi Kuruluşu

2020 Sıra No	2021 Sıra No	Kuruluş	Üretim Satış (Net) (TL)
-	1	Ege Seramik	980.095.800
-	2	Kozlu Gıda İmalat	979.795.285
7	3	Kangal Termik Santral	979.671.652
-	4	-	-
-	5	Ünüt Kabloolan	978.295.288
-	6	Kendriçler Haddecilik	977.351.440
-	7	Özyaşar Tel ve Galvanizleme	977.178.765
-	8	Pam Yağ Gıda ve Kimya	971.610.713
-	9	-	-
36	10	Sertel Vida Metal	970.992.378

İhracat tarafındaki bir diğer önemli gelişme de ihracat yapan firma sayısındaki artış eğilimi. **ISO İkinci 500**'de 2018 yılında 450 bandını aşan ihracat yapan firma sayısı 2021'de 468'e yükseldi. Bu durum, nispeten daha küçük ve orta ölçekli kuruluşların dış pazarlara açılma ve talep dalgalanmalarına karşı esnekliklerini artırma konusunda oldukça başarılı bir performans sergilediğini ortaya koyuyor.

2021 yılında **ISO İkinci 500** karlılık açısından da oldukça başarılı bir yıl geçirmiş gözüküyor.

Söz konusu yılda **ISO İkinci 500**'ün faaliyet karı yüzde 82,6 oranında artarak 28,8 milyar liradan 52,6 milyar liraya çıktı. Böylece faaliyet karlılığı 0,6 puan artışla yüzde 13,7'ye yükseldi.

Benzer şekilde faiz, amortisman ve vergi öncesi kar yüzde 86,4'lük artışla 34,2 milyar liradan 63,7 milyar liraya ulaştı. Bunun sonucunda FAVÖK karlılığı 1,1 puan artışla yüzde 16,6'ya çıktı.

Vergi öncesi kar ve zarar toplamı ise yüzde 87,8 artarak 20,1 milyar liradan 37,7 milyar liraya yükseldi. Bu gelişme satış karlılığını 0,7 puan artışla yüzde 9,8'e taşıdı.

021 yılında **ISO İkinci 500**'de diğer faaliyetlerden oluşan gelir ve karlar 76,5 milyar TL iken, diğer faaliyetlerden oluşan gider ve zararlar 70 milyar TL oldu. Bu iki kalemin arasındaki fark alındığında, **ISO İkinci 500**'ün 6,5 milyar TL'lik üretim faaliyeti dışı gelir elde ettiği ortaya çıkıyor.

Söz konusu büyüklüğün içerisinde yer alan kambiyo işlemleri, 2020'nin aksine 2021'de karlılığı artırıcı etki yapmış görünüyor. Bu durum, KOBİ niteliğindeki kuruluşların döviz kuru dalgalanmalarını yönetme kapasitesini artırdığını göstermesi açısından oldukça önemli bulunuyor.

Finansman giderleri, **sanayi** kuruluşlarının karlılıklarında temel belirleyicilerden biri olmayı 2021 yılında da sürdürdü. Türk lirasındaki değer kaybı, enflasyondaki artış ve faiz oranlarındaki yükselişin etkisiyle **ISO İkinci 500**'ün finansman giderleri 2021 yılında yüzde 114,4 oranında artarak 20,1 milyar TL'ye yükseldi.

Aynı yılda faaliyet karı yüzde 82,6'lık artışla 52,6 milyar TL'ye çıktı. Böylece 2020'de yüzde 32,5 olan finansman giderlerinin faaliyet karına oranı 2021'de yüzde 38,2'ye yükseldi. Kısacası **ISO İkinci 500** şirketleri, 2021 yılında elde ettikleri faaliyet karının daha büyük bir bölümünü finansman giderlerine ayırmak durumunda kaldı.

ISO İkinci 500'ün ana bilanço kalemleri ve son 3 yılda gösterdiği değişimler incelendiğinde, 2021 yılında **ISO İkinci 500**'ün bilanço büyümesinin yüzde 82,1 olduğu görülüyor. Bu yüksek oranlı büyümenin kaynağında yüzde 86,9 artan toplam borçlar ve yüzde 74,6 büyüyen özkaynaklar yer aldı.

2021 yılında borçlanma eğilimi hızlanırken karlılıktaki artışın da desteğiyle güçlü bir özkaynak büyümesi sağlandı.

Diğer taraftan duran varlıklar yeniden değerlendirme uygulamasının da katkısıyla yüzde 75,5 büyürken dönen varlıklardaki artış yüzde 85,4 ile daha yüksek gerçekleşti. Artan işletme sermayesi ihtiyacı dönen varlıkların artışını destekledi.

ISO İkinci 500 şirketlerinin borç/özkaynak ilişkisine bakıldığında, 2021'de borç/özkaynak dengesinin özkaynaklar aleyhine gelişimini sürdürdüğü görülüyor.

ISO İkinci 500'de özkaynakların payı 2020 yılında yüzde 39,2 iken 2021 yılında yüzde 37,5'e geriledi. 2020'de yüzde 60,8

olan toplam borçların payı ise 2021 yılında yüzde 62,5'e yükseldi. Böylece söz konusu pay 2017'den bu yana en yüksek düzeyine çıktı.

ISO İkinci 500'ün dönen ve duran varlıkları arasındaki ilişkiye bakıldığında; duran varlıklar aleyhine yaşanan bozulmanın artarak devam ettiği görüldü. 2020'den 2021'e dönen varlıkların payı yüzde 66,4'ten yüzde 67,6'ya yükselirken, duran varlıkların payı yüzde 33,6'dan yüzde 32,4'e geriledi.

Dönen varlıklar payının yükselmesi, **sanayi** kuruluşlarının işletme sermayesi ihtiyacındaki artışı ortaya koydu. Diğer taraftan yeniden değerlendirme uygulamasının da katkısıyla yüzde 82,9 artan maddi duran varlıklar yatırımlardaki canlanmaya işaret etti.

Sanayicilerin son yıllarda makul bir çözüm bulunmasını beklediği konulardan biri olan devreden KDV alacakları, gerek **ISO 500** gerekse **ISO İkinci 500** şirketleri için ciddi bir sorun olmayı sürdürüyor. Hatırlanacağı üzere bu yük **ISO 500** için 2021 yılında yüzde 91 artışla 23,6 milyar TL olarak gerçekleşmişti. **ISO İkinci 500**'de ise devreden KDV bir önceki yıla göre yüzde 105,6 oranında artarak 5,1 milyar TL'ye yükseldi.

Bu da **sanayi** kuruluşlarımızın giderek artan yatırım ve işletme sermayesi ihtiyacına karşın devlete sıfır faiz ve sonsuz vade ile borç vermeye devam ettiğini ortaya koydu.

2021 yılında yaşanan hızlı toparlanmaya karşılık özellikle yılın ikinci yarısında artan döviz kurları, üretim maliyetleri ve enflasyon firma karlılıklarına farklı şekillerde yansımış gözüküyor.

2021 yılında **ISO İkinci 500**'de kar eden kuruluş sayısı 443'ten 437'ye geriledi. Buna rağmen son 9 yılın ikinci en yüksek sayısına ulaşıldı.

FAVÖK açısından bakıldığında ise geçen yıla göre küçük bir düşüş söz konusu olsa da **ISO İkinci 500**'ün çok büyük bir bölümü (492 firma) yılı karla kapattı.

Sanayi sektörü, istihdam ve nitelikli insan kaynakları için en önemli alanlardan biri olmayı sürdürüyor. 2021 yılında iş ve çalışma hayatındaki normalleşme adımlarının yanı

sıra **sanayi** sektörünün yüksek oranlı büyümesi istihdama pozitif katkı sağladı.

Yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda 2021 yılında **ISO İkinci 500**'ün istihdamı yüzde 5 arttı. Aynı yılda ödenen maaş ve ücretlerdeki artış ise yüzde 39 oldu. **ISO 500** gibi **ISO İkinci 500** de istihdamda güçlü katkı yapmayı sürdürdü.

Sanayi kesiminin rekabetçiliği için AR-GE faaliyetleri hayati bir önem taşıyor. AR-GE yapan kuruluş sayısı, 2020 yılındaki zorlu koşulların yol açtığı düşüşün ardından 2021 yılında artış eğilimini kaldığı yerden devam ettirdi ve 235 ile en yüksek seviyesine ulaştı.

AR-GE yapan firma sayısındaki artışa paralel olarak 2021 yılında **ISO İkinci 500**'ün AR-GE harcamaları anket verileri ile 1,3 milyar TL'yi aştı. Bu rakam, 2020 yılındaki 875 milyon TL'lik harcama tutarına göre yüzde 49,8'lik artışa işaret ediyor.

Böylece AR-GE harcamaları 2021 yılında görece hızlı ve yıl sonu TÜFE enflasyonu ile arındırıldığında da reel olarak pozitif bir büyüme göstermiş oldu.

ISO İkinci 500'ün, **ISO** tarafından oluşturulmuş olan 10'lü sektör gruplandırmasına göre dağılımına bakıldığında, **ISO İkinci 500** içerisinde yer alan firmaların yüzde 60'ından fazlasının 4 sektör grubunda toplandığı görülüyor. Bunlar sırasıyla 91 firmayla "gıda ürünleri **sanayi**", 81 firmayla "tekstil ürünleri **sanayi**", 71 firmayla "ana metaller ve makine imalat **sanayi**" ve 68 firmayla "kimyasal ürünler, plastik ve kauçuk ürünleri **sanayi**" sektörleri.

Söz konusu dört sektör aynı zamanda 2021 yılı verilerine göre üretimin net satışlarını da yüzde 60'ından fazlasını gerçekleştiriyor. Firma sayısına paralel olarak, üretimden net satışlarda da en yüksek ağırlığı "gıda ürünleri **sanayi**" grubunda olduğu görülüyor.

2016 yılı kıyasladığımızda sektörel dağılımdaki en çarpıcı değişimler, firma sayılarının "ana metaller ve makine imalat **sanayi**" grubunda 12 artmasına karşılık "maden, taş ve toprak ürünleri **sanayi**"nde 13 azalmış olması.

Tekstil sektörüne çevre yatırımları için destek geliyor

Tekstil işletmelerine atık su arıtma ve yeniden kullanma için Çevre Bakanlığı'ndan destek geliyor.

Istanbul Sanayi Odası'nın (İSO), sürdürülebilirlik vizyonu kapsamında başlattığı 'İSO Yeşil Gündem Sohbetleri' etkinliğinin yedincisi 'Türkiye Çevre Haftası Kapsamında Tekstil Sektöründe Döngüsel Ekonomi' başlığıyla gerçekleştirildi. Webinara katılan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Genel Müdür Yardımcısı Gürsel Erul tekstil sektörüne ilişkin önemli açıklamalarda bulundu ve destek müjdesi verdi.

Atık suyu arıtma ve yeniden kullanım çalışmalarının ciddi enerji maliyetleri ortaya çıkardığını söyleyen Erul, bakanlık olarak bunun önüne geçmek adına kanun taslağı üzerinde çalıştıkları bilgisini paylaştı. Erul, önümüzdeki haftalarda meclisten geçmesini bekledikleri yasa ile tekstil sektöründe ortaya çıkan renkli atık suların arıtımının yanı sıra tuz tasarrufu da sağlanacağını ve en önemlisi yumuşatma işlemlerinde kullanılan enerji maliyetlerinde tasarruf sağlanacağını açıkladı.

Tekstil işletmelerine atık suyun yeniden kazanılmasındaki yatırım maliyetinin %100'e kadarı ödenecek

Suyun yeniden kullanılması ve kazanılması halinde, enerji maliyetinde döngüsel ekonomi ilkeleri çerçevesinde bakanlık olarak ortaya çıkacak maliyetin yüzde 100'üne kadarını ödeyeceklerini belirten Gürsel Erul; "Çevre haftası kapsamında bu çalışmayı tüm tekstil sektörüne duyurmaktan dolayı çok mutluyum" dedi. Erul, tüm tekstil sektörü işletmelerinin ayırım yapılmaksızın yasadan faydalanabileceğinin altını çizerek, atık su geri dönüşümü sayesinde sektörün işlemden kullandığı kimyasal maliyetinin ortadan kaldırarak, doğal kaynakların üzerindeki baskıyı azaltmayı hedeflediklerini açıkladı.

Dünya Çevre Günü bu yıldan itibaren Türkiye'de Çevre Haftası olarak kutlanacak

Cumhurbaşkanı kararıyla Resmî Gazete'nin 21 Mayıs 2022 tarihli sayısında yayımlanan genelgede 5 Haziran'ı içine alan haftanın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca duyurulacak bir temayla her yıl 'Türkiye Çevre Haftası' olarak kutlanacağı açıklandı. Genelgeye göre bu kararla; "doğal çevrenin korunması, sürdürülebilir yaşam çevrelerinin oluşturulması, iklim değişikliği ile mücadele konularında çevre bilincinin her geçen gün giderek arttığı ülkemizde Dünya Çevre Günü kutlamalarının daha katılımcı, çok paydaşlı şekilde gerçekleştirilmesi, çevre sorunlarının ve gelişmelerin değerlendirilmesi" amaçlanıyor.

Türkiye 7 Ekim 2021 tarihli resmi gazetede yayınlanan kararla Paris İklim Anlaşması'nı onayladı. Bir yandan sürdürülebilirlik anlamında adımlar atılırken öte yandan uzmanlar ülkenin iklim krizinin baş sorumlularından olan kömürü kullanmaya devam etmesinin ekosisteme büyük ölçüde zarar vermenin yanı sıra ekonomiyi de olumsuz etkileyeceğine dikkat çekiyor. Bu anlamda Avrupa'da kömürlü termik santralleri kapatmak için bir tarih açıklamayan dört ülkeden biri olan Türkiye'nin kömürden çıkış planını açıklamasının önemi vurgulanıyor. ■

Backing comes to textile industry for environmental investments

Textile businesses receive backing from the Ministry of Environment for wastewater treatment and reuse.

The seventh of the 'ISO Green Agenda Talks' event, initiated by the Istanbul Chamber of Industry (ICI) within the scope of its sustainability vision, was held with the title of 'Circular Economy in the Textile Industry as part of the Türkiye Environment Week'. Deputy General Manager of the Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change Gürsel Erul, who attended the webinar, made important statements regarding the textile industry and gave the good news of backing.

Erul stated that wastewater treatment and reuse works cause serious energy costs and explained that they are working on a draft bill to prevent this. Erul explained that with the bill they expect to be passed by the parliament in the coming weeks, besides the treatment of coloured wastewater in the textile industry, salt savings will also be achieved and most importantly, energy costs will be saved in the softening processes.

Up to 100% of the investment cost in wastewater recovery will be paid to textile businesses

Gürsel Erul stated that, as the ministry, they will pay up to 100 percent of the cost to be incurred within the framework of circular economy principles in energy costs in case of reusing and recovering water and said: "I am very happy to announce this work to the entire textile industry as part of the environment week." Erul underlined that all textile industry businesses can benefit from the law without discrimination and explained that they aim to reduce the pressure on natural resources by eliminating the cost of chemicals used by the industry in the process, thanks to wastewater recycling.

World Environment Day will be celebrated as Türkiye Environment Week from this year onwards

It was announced that the week of June 5 will be celebrated as the "Türkiye Environment Week" every year with a theme to be announced by the Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change in the circular published on the May 21, 2022 issue of the Official Gazette with the decision of the President. According to the circular, it is aimed to "celebrate World Environment Day in a more participatory and multi-stakeholder manner in our country, where environmental awareness is growing by the day on the protection of the natural environment, the creation of sustainable living environments, and the fight against climate change, and the evaluation of environmental problems and developments."

Türkiye ratified the Paris Agreement with the decision published in the Official Gazette dated October 7, 2021. On the one hand, while steps are being taken in terms of sustainability, on the other hand, experts point out that the country's continued use of coal, which is one of the main culprits of the climate crisis, will not only harm the ecosystem but also negatively affect the economy. The importance of announcing the coal exit plan of Türkiye, which is one of the four countries in Europe that has not announced a date for closing coal power plants, is emphasized in this sense. ■

ENFLASYON'DAN; STAGFLASYON'A GİDEN YOL

Bir ekonomide Enflasyon, bir kere yerleşik hale (esansiyel tansiyon misali) gelir; bünyede yer ederse, daha ileri sıkıntılı açılım ve gelişmeler doğal olarak gündeme alınır. Nitekim, Stagflasyon – Resesyon – Slumpflasyon – Depresyon – Deflasyon dizgesinde git-tikçe bozulan tablolar ile karşılaşmak işten bile değildir. Bugünlerde sıklıkla gündeme getirilen “resesyon” olmak ile birlikte, ilk aşamada yer alan trend açılımını (Slumpflasyon) ıskalamamaya; sistematik akışı sakatlamamaya özen gösterilmelidir.

Temmuz ayı enflasyon rakamları; manşet ve bir kısım alt kırılımlar (çekirdek katlık; üretici-tüketici makasındaki açıklık; on dört aylık kesintisiz yükseliş, mev-sim etkisinin çalışmaması; son yirmi yılın en yüksek kira yükselişi, vb.) temelinde, “yüksek enflasyonun yakın vade için kalıcılığını” konfir-m etmiştir.

Öte yandan, TCMB Başkanı'nın kredi genişlemesine yaptığı vurgu ile Hazine ve Maliye Bakanı'nın, “büyüme-ye verilen öncelik” ifadesi, enflasyonla mücadelede somut gelişme (düşüş!) takvimini daha uzak vadeye ötelendiği anlaşılmakta; yılın üçüncü Enflasyon Raporu'nda yukarı yönlü güncellenen tahminler dahi “aritmetik radar ufku” dışında kalmaktadır. İşte bu bağlamda, Stagflasyon ihtimalini sorgulamanın şimdi tam zamanıdır!

IMF' nin son Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'nda, küresel büyüme rakamlarının aşağı yönlü; dünya enflasyon manşetlerinin yukarı yönlü revize edildiğini hatırlatarak başlayalım. Amerika' nın teknik olarak resesyon yaşadığı, Avrupa' nın ise sert yavaşlama seyrine geçtiği bir platformda, diğerlerine göre “pozitif ayrışan” Türkiye için ortaya konulan büyüme öngörülerini, % 3.5 düzeyinin altındadır. Bir başparmak kuralının; %5' in altındaki her manşetin, “büyüme iştahımız ve başta istihdam yaratma ve refah artırma olmak üzere ortak beklentilerimizi karşılama” bakımından yetersiz kalacağına işaret ettiğini hatırlatalım.

İlaveten, büyümenin öncü göstergeleri arasında öne çıkan ISO-PMI (Satın alma Yöneticileri Endeksi) verileri, üst üste beşinci aydır 50 eşliğinin altında kalmaya (Temmuz için 46.9) devam ediyor; izleme altındaki on **sanayi** sektörünün tamamında üretim azalması; dokuz adedinde ise sipariş düşüşü görülüyor. İmalattaki beş aylık daralmaya ilaveten, sektörlerin çoğunda istihdam azalışı yaşanıldığı; tedarik faaliyetlerinde ise

Prof. Dr. Murat FERMAN

(CNN TÜRK)

genele yaygın bir yavaşlamaya girildiği; tüm firmaların girdi stoklarını azalttığı anlaşılıyor. Tüm bu okumaların; yılın üçüncü çeyreğinde büyümede ilk çeyreğe oranla yarı yarıya düşüşe delil sayılabileceğini not etmeliyiz.

Bir iç tüketim kaynaklı büyüme kulvarı olarak “dayanıklı tüketim ürünleri” de bu noktada hesaba katılabilir: Yaşamsal Olmayan İhtiyaçlar kategorisinde yer alan dayanıklı tüketim ürünlerine yöneliş; doğrudan ekonomik gücün düzeyine ve harcama için gerekli güvenin varlığına bağlıdır.

O nedenle, bu kulvardaki zayıflama emareleri, ekonomik durgunluk/küçülme'nin ilk işaretleri sayılabilir. Son bir ay zarfında her on kişiden altısı, dayanıklı tüketim ürünü almamış; tüm ürün kategorilerinde satınalmayı düşünenlerin oranı %10' un altında kalmış; son bir yılda ise toplumun yarısı dayanıklı tüketim ürünü almaktan uzak durmuştur. (Ipsos Anti Kriz Monitörü Araştırması) Buradan, büyüme heves ve iklimine uzak düşen bir tüketici tercih/satınalma profilinin yükselişe geçtiğinin kuvvetli delilleri elde edilebilir.

İhracatın İthalatı Karşılama Oranı'nın % 75'in altına gerilediği; İthalat' ın % 82'sinin aramal' lardan ibaret olduğu; turizm geliri'nin, dış ticaret açığı' nın üçte birinden azını ancak karşıladığı bir seyrinde, Büyüme manşet ve düzeyinin aşağı yönlü baskı altında olduğu açıktır. Üstelik, her ne kadar, enflasyon arındırılması işleminden geçmiş olsa da, enflasyonist ortamdaki her Büyüme; mahiyeti itibarı ile “kalitesi düşük- ufku dar” bir kalıpta kalmaya mahkumdur.

Enflasyon Muhasebesi gibi usul ve tekniklerin uygulanması dahi bu zafiyetin tamamen bertaraf edilmesini sağlayamaz. Bu bakımdan, yüksek enflasyonunun yerleşik varlığı bile, tek başına Stagflasyon yolculuğunu başlatmaya; fitilini çoktan yakmaya yeterli olmaktadır. Ancak, bu menzilin, hangi süre ve vadede, bir sonraki Resesyon aşamasına ulaşıp/ ulaşmayacağı konusunda daha bekleyip; görmek durumunda olduğu her halde teslim edilmelidir.

EKOZYON

Ahmet

KIZILYAR

dataposta6746@gmail.com

**RESESYON ENDİŞELERİ
VE DİĞER SEKTÖRLER
BAZINDAKİ YANSIMALARI**

Istanbul Sanayi Odası'nın (ISO) verilerine göre, İmalat Sektörü İhracat İklimi Endeksi geçtiğimiz bir önceki Haziran ayında 51,8 ile Şubat 2021'den bu yana en düşük düzeyinde gerçekleşti. Resesyona (durgunluk) riski sebebiyle küresel ekonomik aktivitede gözlenen yavaşlama sinyallerinin dış talep üzerinde beklenen olumsuz etkileri bu gelişimde etkili oldu. Haziran ayında Baltık Kuru Yük Endeksi de aşağı yönlü bir seyir izledi. Resesyona endişeleri paralelinde endeksteği aşağı yönlü seyrin Temmuz ayında da devam ettiği gözlemlendi. Bu arada Jeopolitik gelişmelerin etkisiyle ticaret rotaları "Orta Koridor"a yönelmeye devam ediyor. "Orta Koridor"a ilişkin yatırımların ve düzenlemelerin iyileştirilmesi adına Türkiye, Azerbaycan ve Kazakistan arasında çalışma grubu kuruldu. Bu kapsamda, sınır ve deniz yolu geçişlerinin iyileştirilerek koridora yönelik talebin artırılması hedefleniyor.

Bu kapsamda Uluslararası Hava Yolları Taşımacılığı Birliği (IATA), 2022 yılında havayolu taşımacılığının salgın öncesi seviyelerin %83'üne ulaşmasının beklendiğini açıkladı. Yolcu taşımacılığının yanı sıra kargo taşımacılığında da toparlanma yaşandığına dikkat çeken IATA, devam eden belirsizliklere rağmen sektörün 2023 yılındakâr etmesinin mümkün olabileceğini öngördü. Öte yandan, son dönemde küresel ölçekte yeniden yükselişe geçen koronavirüs vakalarının, sektörün faaliyetleri üzerinde risk oluşturması ihtimali de bulunuyor. Bu anlamda Türkiye imalat sanayi satın alma yöneticileri endeksi (PMI) Haziran'daki 48,1 seviyesinden Temmuz'da 46,9'a gerileyerek sektördeki daralmanın hızlandığını gösteriyor. Özellikle küresel tedarik zincirinde ortaya çıkan bozulmalardan kaynaklı yeni siparişler ve üretim koronavirüs salgınından bu yana en büyük daralmaya işaret ederken, istihdam tarafının da artışın sınırlı kalışı dikkat çekici. Olumlu detay olarak algılanabilecek gelişme ise ham madde ve fabrika çıkış fiyat artışlarının yavaşlamış olması şeklinde açıklanıyor.

Bu yönde son 15 aylık dönemde ilk kez 10 sektörün tamamında üretim yavaşladı. Benzer şekilde 10 sektörün dokuzunda yeni siparişler de yavaşlama gösterdi, bu durumun istisnası kara ve deniz taşıtları sektöründe kaydedilen güçlü artış oldu. Dış talep tarafında ise kısmen daha olumlu bir tablo gözlemlendi ve üç sektörde yeni ihracat siparişleri de artış kaydetti. Her ne kadar istihdam artışı devam etse de yeni işe alımlar ılımlı kalarak 26 aydır süregelen iyileşme trendinin en düşük artışını kaydetti. Neticede Üretim alt endeksi Temmuz'da 45,7'den 43,3'e, yeni siparişler alt endeksi 44,9'dan 43,6'ya gerilemiş oldu. Haziran'da 49,1 değerini alan yeni ihracat siparişleri endeksi Temmuz'da 49,9 seviyesini göstererek ihracat siparişlerindeki daralmanın durduğuna işaret etti. Yeni ihracat siparişlerinin yatay seyretmesi Temmuz için olumlu değerlendirilse de Avrupa ekonomisini kiş aylarında bekleyen doğalgaz krizi bağlantılı zorlu süreç ihracat siparişlerinde de sıkıntılar yaşanabileceğini işaret ettiğinden oldukça düşündürücü bir durum.

Sonuç olarak, sektörler itibarıyla ağırlıklı şekilde yakla şık %85-90 arası ithalata olan bağımlılık sebebiyle daha çok kur dalgalanması kaynaklı imalatçıların girdi maliyetleri TL'deki değer kaybı ve hammadde fiyatlarındaki artışa bağlı olarak üçüncü çeyreğin başında keskin artış göstermeye devam etti. Şubat 2021'den bu yana en düşük artış hızının görülmesi ise bir teselli olabilir. Öte yandan fabrika çıkış fiyatlarının artış hızı art arda dördüncü ayda da yavaşladı ve yaklaşık bir buçuk yılın en düşük değerini aldı. Geline son noktada ise PMI verilerini değerlendiren S&P Global Ekonomi Direktörü Andrew Harker, "Yılın ikinci yarısının başlamasıyla birlikte piyasalardaki belirsizlikler, talebin yavaş seyrine ve fiyat baskıları Türk imalatçıları açısından zorlu faaliyet koşullarına yol açtı. Son PMI anket sonuçları yalnızca yeni ihracat siparişleri ve istihdam tarafında nispeten olumlu bir görünüm sundu" değerlendirmesi yaptı ise de küresel resesyona endişelerinin arttığı bir dönemde belirsizliklerin de aynı paralele olması önümüzdeki aylara itibarıyla bir süre daha sıkıntılıların devam edebileceğine işaret ediyor.